

ШҮПТУ СОҢГУУЛАДАРЖЕ!

Бүгү чурттарның пролетарийлери. каттыжыңар!

ШҮПТУ

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 143 (1194) | 1982 чылдың июнь 20, воскресенье | 1925 чылда үлдөөлдүттүгө | Өртөө 3 көп.

УЛУСТУҢ ЭРГЕ-ЧАГЫРGAZY

Бөгүн улус депутаттарының чер-чер Советтеринге болгаш улус судтарына соңгулдалар хуну. Бо соңгулдалар бистин улуг Төрөөн чуртувустун бүгү эвилелдекен болгаш автономнуг республикаларының девискээринде эртип турар. Бүгү чурттаазы ышкаш, Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары боттарының холунда турар улусчу эрге-чагырга органнарына боттарының бүгү эргелиг төлээлерин соңгуур дээш чер-черде соңгулда участоктарына сорук киришкенин, бедик көдүрлүүшкүнүг, каас-шиик кеттигин ээп туралар.

Тываның ажылчы чоннары улус депутаттарының чер-чер Советтеринге болгаш улус судтарына соңгулдаларга белеткелдерни СЭКП-ниң XXVI съездинин шийтпирлерин амыдыралга боттандырар, он бирги беш чылдың болгаш он ийги чылдың планның даалгаларын чеднишкенин күүсөдир, ССРЭ-ниң 60 чылын төлөпиг уткуур дээш политиктиг көдүрлүүшкүн-биле, чүткүлдүг күш-ажыл-биле сырый хол-баштырып келген. Он түнелинде республикада нинтизи-биле үлетпүр-продукцизын сайгарарынын, күрүнеге көдээ ажал-агый продуктуларын садарынын квартал болгаш беш айлар планын кол көргүзүлгөргө күүсөткен. Часкы хову ажылдары мурунку чылдардан организастыг болгаш агротехниктиг бедик деңгелеге чуртутуңган, мал чөмчөри белеткээрликке көдээ ажыл-ишчилер бо чылын эрте кирген.

СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунун шийтпирлерин, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Даргазы эш Л. И. Брежневтиң Пленумга кылган ханы уткалыг плеткелни, Пленумунун чүүлүг деп көргөни 1990 чылга чедир ССРЭ-ниң Аш-чөм программасын, бүгү чуртта ышкаш, республиканын чонуну хей-адын улам көдүрбүшкөн, күш-ажылчы энергия-ын улам дынзыткан. Соңгукчулар ол төлөүлүг кайгамчык документтерин совет кижилерин чачагай чоруун улус бедидер дугайында Коммунисттик партиянын болгаш Совет күрүениң доктаамал сагыш салымшыкынын чайыпчанчак чаа идерели кылдыр үнелвишкөн, оларнын чеднишкенин боттандыргазы база оларны чеднишкенин боттандырыныга төлөпиг үлүүн кириштирер дээш бөгүгү соңгукчуларда бадылал туралар.

«ССРЭ-де бүгү эрге-чагырга чоннуу болуп турар. ССРЭ-ниң политиктиг үнденин болуп турар улус депутаттарының Советтерин дамчыштыр күрүне эрге-чагыргазын чон боттандырырга» деп ССРЭ Конституциясында бижээ. Чоннуу болуп турар күрүне эрге-чагыргазын—Советтерин болгаш улус судтарын тургузарына хамаатыларын киришкелзенин эң чугула хе-

вири чажыт бадылаашкынын бүгү-ниини, ден болгаш дорт соңгулдалар болуп турар. Моон ужурунда соңгуур болгаш соңгудар эргезин долу ажылаарына, соңгулдаларын бүгү белеткелдеринге иденкей-лиг киржиринге база соңгулдалар хунунда боттарының бадылаашкынын бээринге бүгү соңгукчулар ханы соңуургалды болуп турар.

Бистин республикага соңгукчуларга белеткелдер ажылчы чоннарын, күш-ажылчы коллективтерин болгаш хей-ниини организастыгларын бедик иденкей-лиг киржилгези-биле чеднишкенин чоруп келген. Оларнын төлээкчилеринден тургустунган комиссиялар болгаш агитколлективтер оларга даандырган чугула ажал-хектерин чеднишкенин күүсөткен. Ажылчы чоннарын коллективтери, хей-ниини организастыглары, нинти хуралдары республиканын чер-чер Советтеринин он сески чымынын улус депутаттарына 3792 кандидатты, районнарын болгаш Кызыл хоорайнын улус судтарынын судьяларына 24 кандидатты депшиткен.

Депутаттар кандидаттар болгаш улус судьялары кандидаттар эң төлөпиг кижилер болуп турар дээрзин оларнын боттарынын округтарынын соңгукчулары-биле ужуражылга хуралдарына соңгукчуларын деткишкенин алганы херечилеп турар. Бистин бөгүн соңгуур кандидаттарыныс республиканын ажылчы чоннарынын бүгү бөлүктөрүн—ажылчыларын, көдээ ажал-агый ажылдакчыларын, интеллигенциянын төлээкчилерин, коммунисттерин болгаш партия кижигүнү эвестерин бузулбас блогунун кандидаттары болуп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиянын, он Төп Комитетинин ленинчи иштики болгаш даштыкы политиканын бүрүнү-биле деткип, чүүлүг деп хулээп көрүп турар Тыванын соңгукчулары бөгүн соңгулда участоктарына организастыг болгаш сорук киришкенин чедер бээр, боттарынын бадылаашкынын коммунисттерин болгаш партия кижигүнү эвестерин чангыс аай блогунун кандидаттары дээш бээр дээрзин чигизинг чок. Хамааты бүрүзүнүн берген бадылаашкыны республиканын экономиказын болгаш культуразын улам шапкын хөгжүдерин, чурттакчы чонун амыдыралынын денелен улам бедидерин, нинтиин корум-чурумун быжыглаарын хандырар дээш моон сонгаар ажылдаарына республиканын чер-чер Советтеринге, оларнын чаа соңгуктан депутаттарына, улус судтарына, оларнын ам соңгудар судьяларына чагыг-даалгалары болуп.

ЭРГИМ СОҢГУКЧУЛАР, ШҮПТУ СОҢГУУЛАДАРЖЕ!

АНЫЯК ХАМААТЫНЫҢ СӨЗҮ

Төрүттүгүш, амыгас дээр манал келген,
Төгүмде балаттынмас демдек болган
Хаалагы хун бөгүн үндү.
Назы четчип,
Хамааты деп улуг эргем
Чылынтырып, холга алдым.
Чыргалымны чаалап берген
Төрөөн чуртум мени бөгүн
Төре херзэн ныйлышсын дээш,
Аттандырды.
Чоруум чангыс, доора баспас,
Ара дүшпес,
Чонум чолун — чаагай үлө бүдүржүрү.
Улуг чуртум дынын тутан
Партияга
Угаан кирген,
Шынчы мөзүм көргүзөр мен.
Надыр-бертиг узун орук эртерини,
Надыр-берге таваржырын билип тур мен.
Маяталгазы,
Чаагай ады өлүм билбес
Маадырларның үлөгерин эдерер мен.
Демиселге соңгулажыр үе келсе,
Дедир баспас,
Өскөрүлбес соруктуг мен.
Хамааты деп хундүткөлдүг
Улуг адым
Хажым чоңка
Ыдым сагып эдилээр мен.

НЕМЕЛДЕ ДЕҢЗИДЕН

Улус депутаттарының чер-чер Советтеринин болгаш улус судтарынын соңгулда хунун «Шекпээр» совхозтун Алыгаты салбырынын малчылары күш-ажылчы бедик иденкей-биле үлүг турар. Олар күрүнеге эл садарынын чарык чыл планын ажырып, 31 аягы тол-на ээти дужааган. План күс-сөдөзүн хандырарда кол кичээгелин малдын немелде деңзини улгаттырарыче уга-лаан.

Бо талазы-биле хойжулар Болот Монгуш биле Баллин-оол Ооржак аны көргүзүлгө-лүг болган. Чалкыс, Б. Монгуш кодамын Баче-Алыгатын, Оруктуг-Өсөөгө шыраак кыл-дам семиртп, бир баштык-ла ортумак деңзини 46 кило-грамм чедир азырал.

Ш. КУУЛАР.

«Ак-Туруг» совхозтун хой-жулары бо юбилейинг чылда хой кыргыздарыныс кыска ху-саада организастыг чорутканш, 61 тонна эки шынарлыг дүктү күрүнеге садар соругузын салган. Бо хүнерде Ак-Ту-руг болгаш Кызыл-Даг сал-бырларынын кыргызда пунк-туларында ажал хайныш-кыныг. Оларда шунту 90 аягыг электрлиг хачыны четчелеп тургускан.

Аларнын таарымча чок болганы-биле совхозка хой кыргыздары мурунда чыл-дарымындан шала орайтап эгелзэн. Ыйчангаш ажал-агыйнын удуртукчулары бол-гаш, специалисттери чугула кампанияда хаара туттуңган бүгү кижилер аяк хун бүрү-зүн, шак бүрүзүн чөп ажал-аг, күш-ажылдын темпизин болгаш бүдүрүкчүлүгүн бичи-даа кошкатпайн тургаш, кыр-гыздары ай тентүүгө чедир артык хонуктарда органи-застыг доозар дээш бир дем-ниг туржук туралар. Он түнелинде бир хүнде-ле 1100 аягыг хойну кыргыз үндүрүп, лияткы-биле алдыган 15 тонна хире дүктүн 12 тонна-ны прессташ, 7 тонназын бе-леткел, черинге дужааган. «Дүктүтүн» амыг хемчазалыг үндөзлөзөн санаашкындардан

алырга, чылдың бирги чар-тында 30 тонна дүк садар планын күүсөдир болуруну бүгү аргалары бар.

Кыргыздары дүргөн дооза-ры-биле чергелештир, хойнуу чуулдазын база шалымкын чорутканш, малчыларын органи-застыг тайгалалды үндүрер, малдын чайгы семирткелзени улам күштедирер соруганы ак-туртукчулар боттарынын мурунда салган. Эрткен чы-лын чүгө 24 кодан хойну тайгалалдып семирткен турган болза, ам шунту кодаларын Чаа-Хөл бажынын эки оу-сгонинг серийн чайлагарын-че көкүртүп үндүрер деп тур-пар. Ону ышкар организаст-тин, чайнын таарымчалыг үе-зин мал семирткелзени чөп ажыккары-биле шыпаага чангыс-даа кодан хой тургус-пайн, дигал-биле чайлагалдыр болза, ол совхозка-да, мал-чыларнын боттарына-даа ажыктыг, оон хөй немелде продукция алдынар, малды келтир кыштан хун ажыгары-нын магадылалы база тургус-тулары билдингир. Республи-канын Аш-чөм программасын боттандырыныга чогум-ла ол куралдарынын долу алышканын СЭКП Тыва об-комунун VI пленуму мал ажылдагыларга даалдырган.

Биче дүш эрте дүжүп

Г. МАНАРОВТУҢ ПЛАМАДЫ.

ЧАҢГЫС ӨГ-БҮЛЕДЕ

ССРЭ-ниң УАЧД-де юбилей делегези ажыттынган

Бистин чуртка Совет эрге-чагырганын чылдарынын иш-тинде күш-ажыл кижилери-нин өндүрүлүгү акыл-дуума-лыктык пайырамы тыгашты, бы-жыккан. Бүгү буржуаар деп-шигелгил кижилер делегезинин 60 чыл болганын демдегээр деп турары ССРЭ-деги улус-тарнын деңизин пайыра-зы деп шыны-биле чугаала-жыч турар пайырамы тургус-туңган. «Ол найырал дөргө бистинг үнөз чок чеднишкени-с, социализмни совет киж-и бүрүзүгүн чүрөөгө эң-не улуг ужур-дузалап болгаш эң-не үнөзгү чаалап алыш-кынарнын бирөөзи-дир» деп, эш Л. И. Брежнев чуга-лаан.

Советтер чуртунун, хей на-ционалдарыг улуг күрүенин республика бүрүзүгүн чед-нишкенин дугайында ССРЭ-ниң УАЧД-нде июнь 18-те ажыттынган «Чангыс өг-бүлө» деп делегезе кал-ба-биле көргүзүп турар.

Эвилелдекен республика-ларын шунтувун төлөзөл-чилери, заводдарын болгаш фабрикаларын, колхозтар, совхозтарын, тудугларын

муракчыларын, эртем болгаш культураның акылдакчыларын ол делегези тургускан пав-ильон чанында шөлгө чыла-ганнар. Аңаа СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-нын секретары М. С. Гор-бачев, СЭКП ТК-ның Полит-бюро кежигүвүге кандидат, ССРЭ-ниң Култура министр П. Н. Дементьев, ССРЭ-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң Дарга-зынын орадакчылары Г. И. Марчук, З. Н. Нуриев, эвилел-декен республикаларын Министрлер Чөвүлелиниң дар-галарынын орадакчылары, на-йысалактыг партия, совет болгаш хей-ниини организа-цияларынын төлээкчилери база келгенер.

ССРЭ-ниң УАЧД-зинин Коа-делгезе комитетинин дарга-зы, академик Г. И. Марчук байыртгы митингини азынткан, ажылчыларын болгаш та-раачыларын делегезиде эң-не баштайгы күрүнесинин төлөзүгүг ужур-дузалап хани-ны-биле, бүгү талазыг көргү-зүп, Коммунисттик партияны удуртууга-биле чаа нинти-ледин тургузуушкунуна со-вет улустун чеднишкенин, сайзыраңгай социализмни

хун чачагы чеднишкенин дугайы чугаалап тура-рын демдегелзэн.

Митингиде И. А. Лихачев аттыг автозаводтун ажылчы-нын, Социалист Күш-ажыл-дын Маалыры Ю. Т. Барула-ла, СЭКП ТК-ның чанында Марксизм-ленинизм институт-дун директорунун бирги орадакчысы, төөгү эртемшери-нин доктору П. А. Родионов, Москва областын Одиново районуун «Немчиновка» дүр-жулга ажал-агыйнын саал-чызы З. Г. Загороднева, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы, Совет Эвилелиниң ийн дак-ныр Маадыры А. Г. Николаев олар чүе чугаалааннар.

Юбилейинг делегезе СЭКП-ниң XXVI съездинин шийт-кислерин күүсөдир дээш амы-дузма совет улустарын тур-гузукчу, тыгынгыг акыл-а-жынын бүгү талазын калба-биле көргүзүп турарын олар чугаалаан. Ол дөргө, Советтер чуртунун, он республика бүрүзүгүн 60 чылдың ишти-нде кылган үндүлгөсүн дуга-йында онзагай өтөт бөөс турар.

(СЭТА).

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Хундулел бижин биле С. Х. Донганты, Л. А. Охотникованы шаңнаар дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Надыр-бертиг улусчу эрге-чагырга чоннуу болуп турар. ССРЭ-ниң политиктиг үнденин болуп турар улус депутаттарының Советтерин дамчыштыр күрүне эрге-чагыргазын чон боттандырырга» деп ССРЭ Конституциясында бижээ. Чоннуу болуп турар күрүне эрге-чагыргазын—Советтерин болгаш улус судтарын тургузарына хамаатыларын киришкелзенин эң чугула хе-

«Тыва АССР-ниң алдарыг эмчизи» хундулуг атты Е. М. Мескога, К. Х. Орус-оолга, Ч. Д. Таспанчикке тысыр дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Чоннуң надыр камгалалы-нын талазы-биле ачы-хавыя-зы дээш «Тыва АССР-ниң ал-дарыг эмчизи» хундулуг ат-ты тысыры бола.

Евгений Михайлович Мес-кога — республиканың тубер-кулезка удур диспансеринин кол эмчизи орадакчы;

Константин Ховалыгович Орус-оолга — республика эм-пелгезини хирүругу;

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Чаш-оол Донганович Тас-панчикке — Тыва АССР-ниң надыр камгалал министрлиг орадакчы.

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Даргазы М. МЕНДУМЕ, Советинин Президиумунун Секретары Н. БОЙДУ, 1982 чылдың июнь 19.

Төрөөн чуртка — хей дүктү

гаш, 53-70 кг чедир кыргыз, социалист чарыкчы өскөдөр-ын мурун туралар. Хойжу-лар Б. Тулуш 3 кг, Б. Солун-оол 2,8 кг, Ч. Салтан оол 16, Сувакпик оларнын кайыма-да 2,6 кг дүктү хой бүрүзүгүн-де эң алгаш, ол үнөзгү продук-цияны бүдүреринге боттары-нын төлөпиг үлүүн киргезе-нер.

Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгү кыргызда хаара туттуңган кижилерин ажылдаарына таарымчалыг байдалдарын тургусканындан база кол ха-мааржыр дөргөн билдингир. Ыдыг турбуже, «Ак-Туруг» совхозтун, он Кызыл-Даг салбырынын удуртукчулары, ол ышкын райо баштаар че-ри бо айттыгыне чогуур ки-чээгел салбааны хомудангыч.

Хаб магнашканын Чаа-Хөлдө каныс катан сеерти эңсөөр хавы мырылгы эвөөш болуп, чүгө-даа чедниш-тир — деп, кыргызда пункттуула столоваланы повары А. Ар-баан чугаалады. — Эвөөш-биче хабты магазинге кыриштер билек, суур удузу мурун са-дып алпар, а мында, оолаан черде, ажылдап турар улуска чеднишпей баар, биске, сто-ловаяга безин каш-ла чүе кыр-дир. Ам база курут олурарыныс бо-дур, уаусту келсе та чүвүн-биле чөмөгөр чүе...

Бо айттыгыта хамаарыла-тыг организастыг Кызыл-Даг кыргызда пункттууу столоваланы, мында ажылдап

турар кижилерин хаб-биле чедиштир хандырамын хем-чөз дыйр ап чорудар укур-зуг.

Оң-биле кады совхоз-даа, салбыр-даа кыргызда пункт-туула — бо столоваланы паш-сава аймаа-биле хандыраба-нын, ол чыл санында ышкар уламчалан келгенин Анай Монгушова хомудан чуга-лаар болду.

Экономика камнаалыг бо-лур ужуруг. Ынчалза-даа кыска хуусада чорудар кыр-гыздада ажылдап турар ки-жилерге бүтү-ле таарымчалыг байдалдарын тургузарынын орунуга, бичин столовал де-рип алмырны акша-төгөрүк «камаан» турганын херө бар бе? Далаш ажылдыг ки-жилерин үе-шатпай камнап, дүргөн чөмөгөр дээш повар кижилерин ашпа-тыгерин биле аяк-сава садып экен турарга, ол серле таарымча болуп дег. Чөмөгөр сава че-дештесте, сагитар-тигана чу-руму база сагыттынмас бол-гай.

Кыргыздары дүргөн болгаш пшнарлыг эрттирери мындыг «чүмек» айтырларынын өй-палада чогуучалыг шийтпир-леринден эгелээр дээш «Ак-Туруг» совхозтун база он Кызыл-Даг салбырын-ин удуртукчулары «үтүл» бол-за; ажал оон-даа бүдүгүр болур ийи.

Х.К. МОНГУШ, Улус-Хем район.

